

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВЛІННЯ

УДК 32.327

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.3.4>

І. П. Динник

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Державного торговельно-економічного університету

І. В. Лазебна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Державного торговельно-економічного університету

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В статті визначено особливості формування державної молодіжної політики з огляду на нинішні проблеми та виклики, з'ясовано функції та роль основних суб'єктів реалізації зазначеної політики, представлено пропозиції щодо визначення пріоритетних напрямів молодіжної політики у діяльності державних структур та громадських організацій.

Метою дослідження є обґрунтування процесу формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні, аналіз особливостей молодіжної політики України та проблем її розвитку, розробка пропозицій щодо підвищення ефективності молодіжної політики з врахуванням євроінтеграційних та воєнних викликів і можливостей, а також міжнародного досвіду реалізації державної молодіжної політики. Виходячи з мети дослідження було вирішено наступні завдання: з'ясовано сутність, завдання та принципи молодіжної політики; розглянуто суб'єкти державної молодіжної політики в Україні; узагальнено міжнародний досвід реалізації молодіжної політики та запропоновано рекомендації стосовно його імплементації в практику публічного управління в Україні; проаналізовано особливості формування державної молодіжної політики України з урахуванням проблем європейської інтеграції; обґрунтовано роль молоді в умовах війни та у повоєнному відновленні України; сформульовано пропозиції щодо визначення пріоритетних напрямів молодіжної політики у діяльності державних місцевих структур та громадських організацій.

У дослідженні узагальнено міжнародний, зокрема європейський досвід реалізації державної молодіжної політики, запропоновано рекомендації стосовно його імплементації в практику публічного управління в Україні, при цьому обґрунтовано важливість врахування національних особливостей при формуванні державної молодіжної політики України в контексті євроінтеграції.

Для реалізації дослідницької мети слугували загальнонаукові та спеціальні методи: історичний та логічний – для дослідження теоретичних основ формування державної політики; абстрактно-логічний – для узагальнення та формування висновків (визначення комплексу важливих заходів щодо покращення стану молодіжної політики в Україні); метод системно-структурного аналізу – для дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду формування молодіжної політики; SWOT-аналізу – для аналізу слабких та сильних сторін української молодіжної політики, а також можливостей та загроз її розвитку в контексті європейської інтеграції української спільноти.

Ключові слова: молодіжна політика, молодь, суб'єкти молодіжної політики, участь молоді, європейська інтеграція.

Постановка проблеми. Молодіжна політика є вельми важливою, і навіть однією з ключових політик держави. Формування державної молодіжної політики передусім залежить від молоді як соціальної групи, яка є своє-

рідною «рушійною силою», провідним чинником та важливим інструментом гармонійного та прогресивного розвитку будь-якої держави. Тому, вже сьогодні варто усвідомити, що інвестування у молоде покоління – є гарантом

економічного зростання та соціальної стабільності України.

В контексті європейської інтеграції, доцільно акцентувати увагу на якомога повному й якісному застосуванні всіх наданих можливостей та сприятливих умов для розвитку України з використанням потенціалу, знань, вмінь і навичок молоді, окрім цього важливо «синхронізувати» українську молодіжну політику до європейської, безсумнівно, з врахуванням всіх національних особливостей.

Проаналізувавши досвід реалізації молодіжної політики в Україні з часів здобуття незалежності, стає зрозуміло, що цей напрям потребує змін та комплексного підходу. А тому, утвердження та реалізація дієвих принципів, ефективний процес формування державної молодіжної політики за участі молоді мають стати визначальними напрямками діяльності різних державних та громадських інституцій у нинішній військовій, особливо, у післявоєнній період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання формування державної молодіжної політики в Україні в контексті європейської інтеграції знайшло своє відображення в працях сучасних науковців, як Бородін Є. І. [3], Горінов П. В. [7; 12], Драпушко Р. Г. [7; 12], Комаринець С., Машталір С. [13] та інших.

Метою статті є теоретичне обґрунтування й розробка пропозицій щодо напрямів удосконалення державної молодіжної політики в Україні в контексті європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Молодь є головним стратегічним ресурсом та інтелек-

туальним потенціалом будь-якої держави. Тому формування й реалізація молодіжної політики, в якій молодь буде ключовим учасником політичного й соціального життя, є першочерговим завданням для будь-якої країни, зокрема й для України, й, особливо, актуально це буде – в контексті європейської інтеграції.

Термін «молодіжна політика» вже досить довгий час трактують безліч сучасних науковців. Крім того, визначення цього поняття подано і в законі України «Про основні засади молодіжної політики» [1]. Деякі з сучасних наукових трактувань сутності даного поняття наведено в табл. 1.

Узагальнюючи наведені визначення сутності терміна «молодіжна політика» можна вважати, що молодіжна політика – це специфічний вид діяльності державних інституцій та інститутів громадянського суспільства (за участі молоді), які спільно працюють задля створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій завдяки яким молоде покоління могло б реалізувати себе як в особистих, так і в суспільних інтересах.

Державна молодіжна політика в Україні розвивається з дотриманням певних взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих принципів. Тобто, з урахуванням основних положень, засобів та правил, які визначають характер і соціальну суть явища, його напрям й особливості. Основні принципи молодіжної політики, на яких її засновано, подано на рисунку 1.

Здійснення молодіжної політики відбувається за умови:

Таблиця 1

Трактування сутності поняття «молодіжна політика»

Автор	Визначення
Закон України «Про основні засади молодіжної політики» [1]	Молодіжна політика – напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю.
М. В. Гуцалова [2]	Молодіжна політика – система ідей, теоретичних основ стосовно місця та важливості молоді в сучасному суспільстві.
Є.І. Бородін [3]	Молодіжна політика – «комплекс теоретичних, концептуальних положень про завдання суспільства, держави, суспільних інститутів щодо соціалізації, підтримки, сприяння соціальному становленню молоді та практична діяльність політичних і суспільних суб'єктів, спрямована на розв'язання проблем молодого покоління в цілому або його окремих категорій».
Н. Корпач, І. Сидорук [4]	Політика, що спрямована на вирішення питань виховання, освіти, праці, побуту, відпочинку, духовного та фізичного розвитку молоді з подальшою їх реалізацією у певному виді діяльності .
К. Глоский [5]	Молодіжна політика – процес розкриття творчого потенціалу особистості
Т. Коломоєць, Д. Андрєєва [6]	Молодіжна політика – це політика, що здійснюється в суспільстві в усіх сферах життєдіяльності молоді як в її інтересах, так і в інтересах суб'єктів молодіжної політики

Джерело: складено автором за даними [1–6].

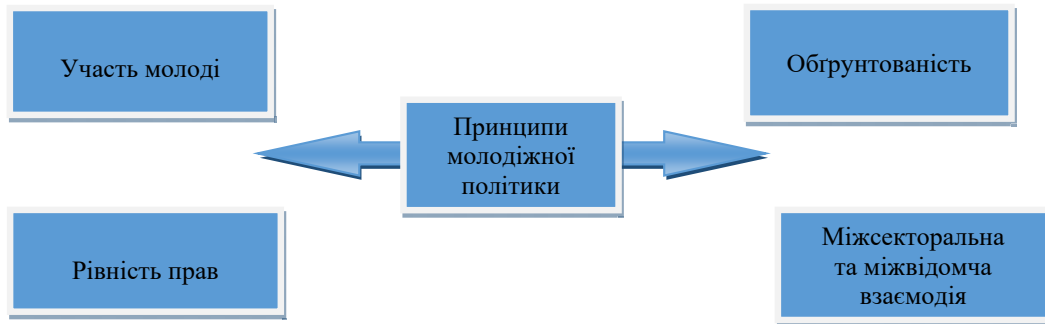

Рис. 1. Основні принципи молодіжної політики

Джерело: складено автором за даними [1]

– рівності всіх її учасників, із дотриманням принципу рівноправності молоді за якого неможливе надання привілеїв чи встановлення обмежень з огляду на расові ознаки, політичні чи релігійні переконання, стать, вік тощо;

– попереднього детального вивчення й аналізу кращих міжнародних практик, всіх можливих ризиків, чинників, огляді різних статистичних та соціологічних даних, які б допомогли зважити всі «за» та «проти» перед початком будь-якої діяльності чи прийнятті рішень у питанні реалізації державної молодіжної політики;

– отримання якомога швидшого результату та досягнення запланованих цілей, яке є можливим лише за взаємодії всіх учасників процесу, котрі мають безпосереднє відношення до реалізації молодіжної політики;

– створення необхідних механізмів та гарантій у залученні молодих осіб до активної участі в питанні реалізації молодіжної політики, так як формувати та реалізовувати молодіжну політику без молоді як ключового її суб'єкта неможливо, і навіть абсурдно;

– утвердження поваги до дій, міркувань та пропозицій молодих людей.

Молодь як головний суб'єкт молодіжної політики бере участь у розробленні законодавчого забезпечення молодіжної політики, розробляє пропозиції щодо пріоритетів державної молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях, здійснює громадську експертизу фінансування заходів молодіжної політики, проводить молодіжну роботу у складі регіональних та місцевих молодіжних центрів, є активним учасником волонтерського руху, представляє Україну у міжнародних молодіжних організаціях [7].

Суб'єктами молодіжної політики також є держава, зокрема органи державної влади та місцевого самоврядування, політичні партії, профспілки тощо. Органи державної влади

та місцевого самоврядування відіграють важливу роль у забезпеченні ефективної реалізації державної молодіжної політики в Україні.

У процесі формування ефективної української молодіжної політики, нам як цивілізованій країні, важливо враховувати міжнародний досвід. Тому, вважаємо за необхідне проаналізувати досвід найрозвиненіших країн світу в питанні реалізації молодіжної політики, який би міг стати основою нашої політики в майбутньому.

Адже краще вчитись на чужих помилках, ніж втрачати час на власні. І в цьому плані, ми повинні наслідувати лише кращі та найбільш успішні світові практики тих країн, які пройшли цей етап, і навіть мають власні моделі.

Зокрема, у державах ЄС, фігурують різні моделі молодіжної політики, які ґрунтуються на певних критеріях:

– універсалістська модель країн Скандинавії (це найбільш демократична модель, яка характеризується паритетним рівнем контролю державою молодіжних організацій при одночасному наданні їм широкої свободи дій);

– протекціоністська модель країн Центральної Європи (держава намагається контролювати та встановлювати пріоритетні цілі в діяльності молодіжних організацій);

– модель з орієнтацією на громади Великобританії (характеризується мінімальним втручанням держави в діяльність молодіжних організацій, ґрунтується на глибоких традиціях);

– централізована модель країн Середземномор'я (за цією моделлю залучення третього сектора та молодіжних органів місцевого самоврядування є дещо слабким, тому молодіжна політика є централізованою, зосередженою на державному рівні) [2].

У ЄС акцентовано увагу на спільні елементи молодіжної політики:

- відбувається діалог між владою та молоддю;
- активно поширюється інформація про права молоді;
- присутня свобода культурного, політичного вираження;
- високий рівень освіти;
- підтримка молодих сімей;
- акцентовано велику увагу на підтримці для групи ризику;
- приділяється велика увага саме дозвіллю молодого покоління;
- навчання та підтримка людей, які навчають та готують молодь;
- звернення великої уваги проблемам молодого покоління та розробка їх рішень [8].

Основним фактором для забезпечення участі молоді є високий рівень культури та взаєморозуміння учасників відносин. Саме партисипативна політична культура сприяє тому, адже вона характеризується активною участю громадян у публічному управлінні незалежно від негативного чи позитивного ставлення до влади у країні [9].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (2014 р.) [10], а також подання заявки на вступ України в ЄС (2022 р.) стало потужним поштовхом до формування «нової» концептуальної моделі державної молодіжної політики в Україні з урахуванням європейських стандартів.

Сьогодні молодіжні проблеми набувають особливої гостроти. Що стосується ситуації у правовій сфері щодо молодіжної політики в Україні, то вона потребує вдосконалення не тільки з огляду на дотримання міжнародних конвенцій, а й перш за все задля покращення становища молоді.

Реформи в економічній, соціальній, політичній та гуманітарній сферах повинні привести до структурних зрушень, що вплинуть на рівень, якість, стиль та спосіб життя кожного громадянина. Вони не забезпечать конкурентоздатності країни та її інтеграції до європейської спільноти, якщо не будуть зрозумілі народу та підтримані ним, насамперед молодим поколінням.

Для правильного розуміння особливостей та пріоритетів формування й розвитку молодіжної політики в Україні, важливо розглянути не лише наявні проблеми та загрози, які існують сьогодні, а й усі сильні сторони та можливості. Тому пропонуємо для цього провести SWOT-аналіз (табл. 2).

Безліч проблем у сфері державної молодіжної політики були в нашій країні й раніше, впро-

довж всіх років незалежності, однак сьогодні молодіжні проблеми стають особливо нагальними, адже під впливом тих чи інших подій виникають нові труднощі.

Аналіз формування державної молодіжної політики в Україні з урахуванням проблем європейської інтеграції, показує, що нині відбувається розвиток на тлі демократичних процесів, підвищенні ролі молодого покоління та його участі в реалізації цієї політики. Однак активному розвитку цього процесу перешкоджає бар'єр у вигляді великої кількості недоликів та проблем молодіжної політики.

Але ми впевнені, що взаємодія держави з молоддю – на основі принципу консенсусу між молоддю та державою, допоможе сформуванню по-справжньому ефективну державну молодіжну політику в Україні.

Реалізація молодіжної політики, і загалом курс розвитку нашої країни повинен базуватись на активній взаємодії молоді та органів державної влади, зокрема місцевих структур, та громадських організацій.

В контексті європейського вибору України важливими є формування та реалізація «гідного рівня життя та розвитку молоді через участь, освіту, зайнятість, професійну освіту, подолання соціальної ізольованості, добробут, незалежність, культуру, європейські цінності, мобільність, відносини зі світом» [14].

На нашій погляд, сьогодні найбільш пріоритетною, як на рівні країни, так і на рівні окремого населеного пункту, є діяльність всіх суб'єктів молодіжної політики, зокрема місцевих структур та громадських організацій, яка буде направлена в основному *в таких напрямках як:* підтримка молоді у сфері освіти та виховання (у тому числі національно-патріотичного), підтримка молоді у складних життєвих ситуаціях, підтримка молодіжних громадських об'єднань і організацій, житлова й сімейна політики, зайнятість молоді та популяризація здорового способу життя.

Висновки і пропозиції. Наразі Україна опинилася в дуже складних умовах. Перед українським суспільством і перед системою публічної влади постало багато викликів, зокрема й у сфері молодіжної політики. Однак за умов належного формування й реалізації державної молодіжної політики та застосування правила, яке ми змогли сформулювати в ході нашого дослідження: «Молодь – це не лише майбутнє, а й сьогодення, яке вже зараз цілком здатне змінювати державу», – ми неодмінно впрає-

Таблиця 2

SWOT-аналіз державної молодіжної політики в Україні

Strengths (сильні сторони)	Weaknesses (слабкі сторони)
– Високий рівень свободи; – Значний потенціал молодих українців; – Потужний розвиток громадської свідомості та громадянської активності; – Потужне молодіжне волонтерство; – Вміння публічних органів влади швидко відповідати на зростаючі потреби та виклики; – Розвиток базових інструментів електронної демократії; – Міжнародне співробітництво та обмін; – Збільшення довіри до влади як на місцевому так і на національному рівні; – Зміна вектору молодіжної політики – від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі».	– Недосконале нормативно-правове забезпечення; – Широкі вікові рамки молоді; – Неefективне формування Стратегії розвитку молодіжної політики; – Недостатнє фінансування реалізації молодіжної політики; – Низький рівень компетентності фахівців з молодіжної роботи; – Недостатньо дієва система моніторингу та оцінки реалізації молодіжної політики; – Патерналізм; – Слабка регіональна взаємодія; – Слабка популяризація здорового способу життя; – Слабкий соціальний захист; – Слабка обізнаність молоді стосовно здійснення молодіжної політики; – Слабкий розвиток молодіжної інфраструктури; – Житлова проблема; – Проблеми в сфері зайнятості.
Opportunities (можливості)	Threats (загрози)
– Європейська інтеграція; – Розвиток інновацій та технологій; – Міжнародне співробітництво та обмін; – Забезпечення прав людини, демократії, захищеності приватної власності, розвиток підприємництва; – Підвищення якості прийнятих рішень; – Розвиток лідерських якостей, підвищення рівня само-свідомості та самореалізації молодого покоління; – Посилення громадянського виміру – в патріотичному вихованні; – Посилення ролі молодіжної роботи; – Визнання неформальної освіти; – Перебудова політичної системи та укорінення відповідних пріоритетів стосовно зовнішніх відносин; – Ефективна реалізація удосконаленої стратегії та пріоритетів розвитку молодіжної політики; – Використання міжнародного досвіду та практичних надбань у сфері молодіжної політики для вдосконалення існуючих в країні; – Розробка нормативно-правових актів та контроль за їх виконанням; – Збільшення довіри до влади як на місцевому так і на національному рівні; – Забезпечення фінансової підтримки, а також пошук інвестиційних потоків для реалізації молодіжних грантів, проектів та програм.	– Війна; – Економічна криза; – Загроза безробіття; – Інформаційні атаки; – Міграція населення; – Постійний ріст рівня зовнішньої міграції; – Неможливість реінтегруватися в українське суспільство молоді на тимчасово окупованих територіях України; – Зниження рівня освіченості молоді; – Низький коефіцієнт народжуваності; – Зростання вразливих груп населення; – Високий рівень смертності.

Джерело: складено автором за даними [11–13]

мось з усіма проблемами та труднощами, які постали перед українським суспільством в сфері формування молодіжної політики.

Список використаної літератури:

1. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1414-20>
2. Гуцалова М. В. Європейський досвід реалізації молодіжної політики. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені*

Петра Могили. Сер. : Політологія. 2013. Т. 212. Вип. 200. С. 97–100.

3. Бородін Є. І. Молодіжна політика. Соціологія політики: Енциклопедичний словник / авт.-упоряд. : В. А. Полторак, О. В. Петров, А. В. Толстоухов. К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2009. С. 249–250.
4. Корпач Н., Сидорук І. Основні напрями реалізації державної молодіжної політики в Україні: соціально-педагогічний аспект. *Педагогічний часопис Волині. 2016. № 2. С. 30–34.*
5. Плоский К. В. Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні: дис.

- на здоб. к.держ.упр.: 25.00.01. Київ, 2009. 238 с.
6. Коломоець Т. О. Адміністративно-правове наглядання в галузі національної політики. Уругвай : ЗНУ, 2006. С. 22, 25–27.
 7. Горінов П. В., Драпушко Р. Г., Драпушко Н. А., Ільюк О. Є. Молодіжна політика в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. акад., проф. В. П. Андрущенка. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023. 304 с.
 8. Юрченко А. В. Державна молодіжна політика України: проблеми та перспективи розвитку в умовах євроінтеграційних процесів. / наук. керівник к.ю.н., доцентка А. О. Гавловська; Міністерство освіти і науки України; Херсонський держ. ун-т, Ф-т бізнесу і права, Кафедра національного, міжнародного права та правохоронної діяльності. Херсон : ХДУ, 2021. 55 с.
 9. Переглянута Європейська хартія участі молоді в громадському житті на місцевому і регіональному рівні : прийнята Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи. 10 сесія. 21.05.2000. Додаток до Рекомендації 128. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>
 10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода; Україна від 27.06.2014 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_011
 11. Ермоленко І. В. Роль молоді у формуванні молодіжної політики в Україні: виклики та можливості. *Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право*. 2023. №. 1 (57). С. 78–83.
 12. Drapushko R., Gorinov P., Filyk N. Формування молодіжної політики в умовах демографічних викликів сучасної України. *Scientific works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law"*. 2022. Т. 1. №. 62. С. 27–34.
 13. Комаринець С., Машталір С. Основні напрями вирішення проблем молодіжної політики. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2023. вип. 1(99). С. 105–112.
 14. Сафронова Л. Проблеми молодіжної політики щодо наближення до євростандартів. *Освіта і наука – 2017 : зб. наукових праць*. К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. 561 с.

Dynnyk I. P., Lazebna I. V. Formation of the state youth policy in Ukraine in the context of European integration

The article identifies the peculiarities of the formation of the State youth policy with regard to current problems and challenges, clarifies the functions and role of the main actors involved in the implementation of this policy, and presents proposals for determining the priority areas of youth policy in the activities of governmental structures and public organizations.

The purpose of the study is to substantiate the process of formation and implementation of the state youth policy in Ukraine, to analyze the peculiarities of Ukraine's youth policy and the problems of its development, to develop proposals for improving the effectiveness of youth policy, taking into account European integration and military challenges and opportunities, as well as international experience in implementing the state youth policy. Based on the purpose of the study, the following tasks were solved: the essence, tasks and principles of youth policy were clarified; the subjects of the state youth policy in Ukraine were considered; international experience in implementing youth policy was summarized and recommendations for its implementation in the practice of public administration in Ukraine were proposed; the peculiarities of the formation of the state youth policy of Ukraine were analyzed, taking into account the problems of European integration; the role of youth in the conditions of war and in the post-war restoration of Ukraine was substantiated.

The study summarizes international, in particular European, experience in implementing the state youth policy, offers recommendations for its implementation in the practice of public administration in Ukraine, and substantiates the importance of taking into account national peculiarities in the formation of the state youth policy of Ukraine in the context of European integration.

To achieve the research goal, the following general scientific and special methods were used: historical and logical – to study the theoretical foundations of public policy formation; abstract and logical – to summarize and draw conclusions (to determine a set of important measures to improve the state of youth policy in Ukraine); the method of system-structural analysis – to study foreign and domestic experience in the formation of youth policy; SWOT analysis – to analyze the weaknesses and strengths of Ukrainian youth policy, as well as possible.

Key words: youth policy, youth, subjects of youth policy, youth participation, European integration.